

Onderzoeksintegriteit en verantwoorde onderzoekscultuur voor teams

[Inkijkexemplaar]

Handleiding voor cursisten

Versie 1 2021

TETRIAS project 2020-2021
ZonMw 445001014

Auteurs: Dr. Fenneke Blom, Drs. Susan Berentsen, Dr. Rob van der Sande
Hogeschool Arnhem en Nijmegen

Tekst uit deze uitgave is beschikbaar onder de licentie CC-BY-SA 4.0.
Hanteer bij het gebruikmaken van deze uitgave de volgende naamsvermelding: Berentsen M.J.S., Blom, F., & Van der Sande, R. (2021). Basistraining Verantwoord Onderzoek. Handleiding voor cursisten.

Woord vooraf

Beste (docent)onderzoeker aan het hbo,

Welkom bij de teamtraining 'Onderzoeksintegriteit en verantwoorde onderzoekscultuur voor teams'!

Of je nu voor het eerst aan onderzoek meewerkt, of al meerdere onderzoeken op je naam hebt staan, ervaring met werken in een team heb je waarschijnlijk wel. Iedereen kan wel een voorbeeld noemen van een lastige situatie waarin niet iedereen in het team dezelfde beslissing zou maken, of een situatie waarin je allemaal voelt: 'dat zouden we eigenlijk anders willen'.

Hoe ga je daar als team mee om? Hoe kun je samen tot goede en integere beslissingen komen waar alle betrokkenen achter kunnen staan, ook wanneer sommigen het zelf misschien liever anders hadden gezien? En hoe pak je nou die situaties aan waar je allemaal in meer of mindere mate last van ervaart?

In deze training richten we ons op de dilemma's die rondom verantwoord onderzoek doen optreden, en kijken we naar de onderzoekscultuur in het team, of breder: binnen de instelling. Samen met het team werken we toe naar concrete plannen die jullie kunnen inzetten om samen goed en integer onderzoek te doen, en te blijven doen. Een plan op maat, voor jullie team.

Wij hebben de training met zorg geschreven en daarbij zo goed mogelijk rekening gehouden met de wensen en behoeften van de (docent)onderzoekers die wij hebben gesproken vanuit diverse domeinen en uithoeken van Nederland. Wij hopen dat de training je mooie gesprekken en inzichten oplevert.

TETRIAS Werkgroep

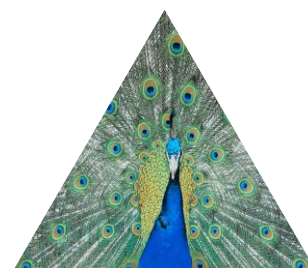
Dr. F. (Fenneke) Blom

Drs. S.M.J. (Susan) Berentsen

Dr. R. (Rob) van der Sande

Inhoudsopgave

Woord vooraf	ii
Algemene informatie.....	5
A.1 Cursusbeschrijving	
A.2 Leerdoelen.....	
A.3 Programma en tijdsinvestering.....	
A.4 Train-de-trainer en bijscholing	
1. Bijeenkomst 1.....	8
Voorbereiding: opdracht 1.1: Introductie onderzoeksintegriteit	9
Voorbereiding: opdracht 1.2: Leervragen van het team.....	9
Afronding: Oogst door het team	10
2. Bijeenkomst 2.....	11
Voorbereiding: opdracht 2.1: 'Goed onderzoek'	
Voorbereiding: opdracht 2.2: Casusbeschrijving	Error! Bookmark not defined.
Oogst door het team	Error! Bookmark not defined.
3. Bijeenkomst 3.....	
Voorbereiding: opdracht 3.1: CURA.....	
Voorbereiding opdracht 3.2: Casus selectie	
Oogst door het team	
4. Bijeenkomst 4.....	17
Voorbereiding: opdracht 4.1: Mindmap onderzoekscultuur	
Oogst door het team + Implementatieplan.....	
Bijlagen.....	20
Voor deelnemers en trainers.....	
Bijlage A Relevante bronnen.....	
Bijlage B Netwerken en activiteiten	
Bijlage C Samenvatting online module 'Introduction to Research Integrity'	

Algemene informatie

A.1 Cursusbeschrijving

“Een groep leert veel beter dan een individu, vooral over complexe vraagstukken”

“Het liefste wil je gewoon een heel team of van één opleiding steeds in je cursus hebben, zodat er dialoog ontstaat tussen elkaar en dat er een visie op ontstaat”

“Je kunt denk ik van elkaar leren, dus de senior-onderzoeker juist van de vragen die een junior-onderzoeker stelt en de junior-onderzoeker van de ervaringen van de senior-onderzoeker”

Aanleiding voor deze training

Sinds oktober 2018 is de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit van kracht voor alle onderzoeksinstituten, inclusief de hogescholen. Door het ondertekenen van deze code hebben hogescholen onder meer de taak te zorgen voor training van hun onderzoekers in het doen van verantwoord onderzoek. Tot dusver boden hogescholen zelf niet systematisch een dergelijke training aan.

Zeven hogescholen hebben in samenwerking met de Vereniging Hogescholen (VH) het initiatief genomen om scholing over ‘verantwoord onderzoek’ te ontwikkelen. Om te bepalen welke onderwerpen aan bod moeten komen en wat de doelstellingen van de basisscholing moeten zijn, werden onderzoekers van een zevental hogescholen in interviews bevestigd over praktische voorbeelden van integriteitskwesaties en morele dilemma’s in hun werk. Deze voorbeelden en ervaringen vanuit diverse domeinen zijn vervolgens vertaald in de eindtermen van de te ontwikkelen scholing. Dit heeft geleid tot een tweetal trainingen: de ‘Basistraining onderzoeksintegriteit’ voor individuele onderzoekers en deze teamtraining ‘Onderzoeksintegriteit en verantwoorde onderzoekscultuur voor teams’.

Bovenstaande citaten zijn een greep uit de interviews, en illustreren de aanleiding om naast de basistraining ook een training voor teams te ontwikkelen. Meer resultaten worden via www.tetrias.eu gedeeld wanneer deze gepubliceerd zijn.

Teamtraining

De training Onderzoeksintegriteit en verantwoorde onderzoekscultuur voor teams richt zich op onderzoeksgroepen, lectoraten en andere samenwerkingsverbanden waarbinnen men graag aan de gezamenlijke onderzoekscultuur wil werken om zo de integriteit van het onderzoek te bevorderen. In een serie van 4 bijeenkomsten waarbij de trainer op locatie komt, werkt het team samen aan een concreet plan om samen die verantwoorde onderzoekscultuur te voeden. Er wordt geoefend met verschillende gespreksvormen om het thema onderzoeksintegriteit en allerhande

vragen en twijfels die daarmee gepaard kunnen gaan, op een goede manier in het team bespreekbaar te maken.

A.2 Leerdoelen

Na deze training kan het team en kan een teamlid:

1. Research Integrity (RI) kwesties in het eigen werk identificeren en bespreekbaar maken
2. Invulling geven aan *RI stewardship* van het team en het teamlid, door het vaststellen van wat persoonlijke waarden zijn en welke waarden in het team belangrijk gevonden worden
3. Tot integere besluitvorming komen door het voeren van een constructieve dialoog over RI vraagstukken en verschillende belangen in HBO onderzoek te interpreteren en af te wegen
4. Gezamenlijk acties opstellen die alertheid op RI kwesties in het HBO onderzoek vergroten, het thema bespreekbaar maken en een werksfeer ontwikkelen waarin RI bevorderd wordt.

A.3 Programma en tijdsinvestering

De training bestaat uit vier bijeenkomst van elk twee uur, voorafgegaan door voorbereidende opdrachten van ongeveer één uur per bijeenkomst. Tijdens de bijeenkomsten zullen we in diverse gespreksvormen over integriteitskwesties en verantwoorde onderzoekscultuur praten.

Zoals blijkt uit de citaten aan het begin van dit hoofdstuk, is het voeren van het gesprek een belangrijk onderdeel van het samen als team verantwoord doen van onderzoek. De training geeft jullie de handvatten om dat gesprek ook na de training te blijven voortzetten.

In bijeenkomst 1 staan de leervragen van het team en de introductie van de thematiek 'verantwoord onderzoek' centraal. In twee oefeningen komen de eerste gespreksvormen aan bod.

Bijeenkomst 2 gaat dieper in op (één van) de doelen waar jullie als team naartoe werken met deze training, door samen te onderzoeken wat een goede onderzoeker en een goed onderzoeksteam zijn. De gespreksvorm CURA wordt geïntroduceerd die jullie ter voorbereiding op bijeenkomst 3 zelf gaan oefenen. Na een reflectie hierop, gaan we met een verdiepende gespreksvorm een door jullie zelf aangedragen casus onder de loep nemen.

Bijeenkomst 4 draait om de ervaren onderzoekscultuur en ontwikkeling hiervan, en resulteert in een door jullie gezamenlijk opgesteld actieplan. Daarna kunnen jullie als team het geleerde – en samen ontwikkelde – in de praktijk brengen!

Voorwaarden en adviezen voor deelname

Enige voorkennis in het team van het thema onderzoeksintegriteit wordt verondersteld. Bijvoorbeeld doordat een aanzienlijk deel van het team eerder heeft meegedaan aan de basistraining of elders een soortgelijke scholing heeft gevolgd. Wanneer voorkennis slechts in beperkte mate in het team aanwezig is en er geen mogelijkheid is om op korte termijn een aanzienlijk deel van het team aan zo'n basisscholing deel te laten nemen, kan in overleg met de

trainer een aanvullend 'voorbereidingspakket' aangeboden worden. Afhankelijk van de aanwezige voorkennis en de thema's en wensen die op dat moment door het team uitgesproken worden, zal de samenstelling van zo'n 'voorbereidingspakket' bepaald worden. Dat kan bijvoorbeeld een combinatie zijn van online modules, literatuur, video's en eventueel een opdracht.

De training bestaat uit vier bijeenkomsten van telkens 2 uur. Bij voorkeur zijn dit 3-wekelijkse of maandelijkse bijeenkomsten. In principe doen alle leden van het team aan alle bijeenkomsten mee. Wanneer er te veel afmeldingen voor een bijeenkomst zijn, wordt deze geannuleerd en schuiven de volgende bijeenkomsten op. Wat het minimum aantal deelnemers per bijeenkomst voor het team is, zal vooraf in overleg met de trainer worden besloten.

Bijeenkomst 1

1 Bijeenkomst 1

Tabel 1, deel 1: programma teamtraining – dag 1

	Voorbereiding	Bijeenkomst (tijdsduur: 2 uur)
Dag 1	1.1 Teamleden bekijken samenvatting online module	Introductie (10 min)
<i>(Doel 1 en 3)</i>	1.2 Team bespreekt met elkaar welke leervragen er zijn	1.3 Trainer inventariseert wensen en verwachtingen (Droom/Disney-methode) (25 min)
	<i>Tijdsduur: 1 uur</i>	1.4 Korte oefening met debat-dialoog + afspraken over vertrouwelijkheid en respect worden gemaakt (25 min)
		Pauze (10 min)
		1.5 Inventarisatie van thematiek waar de groep aan denkt bij RI en goed onderzoek en elkaar bevragen waarom dat onderdeel van RI is (of niet): mindmap m.b.v. TOVEREN (45 min)
		Oogst en afronding (5 min)

Voorbereiding: opdracht 1.1: Introductie onderzoeksintegriteit

Voor deze training wordt enige voorkennis over 'verantwoord onderzoek' verondersteld. Sommige teamleden hebben wellicht de basistraining 'Verantwoord onderzoek' al gevolgd. Voor wie dat nog niet heeft gedaan, adviseren we ten minste [deze online module](#) te doorlopen.

Voor wie een eerdere training over onderzoeksintegriteit al even geleden is, kan de samenvatting van de online module (zie bijlage C) helpen het geheugen op te frissen.

Geef voor jezelf antwoord op de volgende vragen:

- Wat is je het meest opgevallen in deze module? Wat vond je verrassend? Of was er iets waar je nooit eerder over nagedacht had?
- Over welke onderwerpen zou je meer willen weten? Is er een onderwerp aangestipt in deze module waarover je graag meer informatie zou willen ontvangen of waarover je het in deze training verder zou willen hebben?

Maak aantekeningen van je antwoorden zodat je deze mee kunt nemen in de bespreking met het team (opdracht 1.2).

Voorbereiding: opdracht 1.2: Leervragen van het team

Plan een overleg in samen met het team voordat de training van start gaat. Bespreek met elkaar jullie antwoorden op de vragen bij opdracht 1.1.

- Welke overeenkomsten en verschillen in jullie antwoorden vallen op?
- Welke vragen van elkaar kunnen jullie zelf al beantwoorden? Teamleden die al eerder training over onderzoeksintegriteit hebben gevolgd kunnen daar wellicht wat ervaringen uit delen.
- Welke vragen blijven er over? En welke onderwerpen vinden jullie het meest belangrijk?

- Zijn er nog andere dingen die jullie graag uit deze training willen halen? Met welk doel doen jullie mee aan de training?

Vat de resultaten van dit overleg samen en spreek af wie dit voor de start van de training aan de trainer [susan.berentsen@han.nl] stuurt.

Afronding: Oogst door het team

Bespreek met elkaar de 'oogst' van deze sessie en hoe jullie de voorbereiding van de volgende bijeenkomst gaan doen. Bespreek met elkaar:

- Welke vooraf door jullie opgestelde leervragen zijn in deze sessie al aan bod gekomen? En wat hebben jullie daarover geleerd? Welke (sub)vragen staan nog wel open? En zijn er vervolgvragen opgekomen?
- Hoe vonden jullie het om samen over integriteitskwesties in onderzoek te praten? Wat ging goed, en wat maakt het lastig? Welke afspraken over zulke gesprekken hebben jullie onderling gemaakt?

Spreek af wie een korte terugkoppeling van bovenstaande aan de trainer zal geven.